

Restitutio – Situl arheologic de la Pescari-Alibeg, jud. Caraș-Severin

ADINA BORONEANȚ*

Cuvinte cheie: mezolitic, neolitic timpuriu, Porțile de Fier, Alibeg.

Rezumat: Lucrarea de față își propune să completeze informațiile arheologice referitoare la situl arheologic de la Alibeg, cercetat în 1971, parte a săpăturilor de salvare ce au avut loc cu ocazia construcției hidrocentralei Porțile de Fier I. Sunt prezentate date noi regăsite în carnetele și notele de săpătură ale lui V. Boroneanț, dar și planuri și fotografii inedite, referitoare atât la locuirea mezolitică, cât și la cea neolitică timpurie. Studiul materialului ceramic, deși nu extrem de numeros, oferă o bună imagine asupra nivelului neolitic timpuriu descoperit la Alibeg. Articolul se dorește primul dintr-o serie care va relua problematica tranziției de la mezolitic la neolitic timpuriu în siturile cercetate în zona Porțile de Fier cu ocazia construcției celor două hidrocentrale, într-o încercare de a oferi o imagine mai clară asupra celor două tipuri de comunități (mezolitică și neolitică timpurie) și a posibilelor interacțiuni dintre ele.

Key words: Mesolithic, Early Neolithic, Iron Gates, Alibeg.

Abstract: The present paper aims to complete the archaeological information regarding the site of Alibeg, excavated in 1971, part of rescue excavations taking place while the Iron Gates I power-plant was constructed. New data on both the Mesolithic and the Early Neolithic occupations, found in the field notes of V. Boroneanț, as well as plans and photographs are presented for the first time after 40 years. A brief pottery study offers an idea of what the local Early Neolithic was like. The paper is the first one of a series focusing in the problems of the Mesolithic-Early Neolithic transition in the Iron Gates, in an attempt to offer a clearer image of the two types of communities and the possible interactions between them.

Situl arheologic de la Alibeg (sat Pescari, comuna Coronini, jud. Caraș-Severin) se afla în zona inundabilă a Dunării, la picioarele dealului Redut, în amonte de vărsarea în fluviu a pârâului Alibeg. Identificat în 1968, cercetarea sa nu a avut loc până în 1971. Era situl localizat cel mai departe de baraj (Fig. 1) și astfel ultimul expus distrugerii ca urmare a creșterii nivelului apelor lacului de acumulare Porțile de Fier I.

La suprafață, pe malul spălat de ape se vedeau oase de animale, silex, cuarțit și o vatră de suprafață fără gardină de piatră – sesizabilă doar ca o pată de arsură de formă regulată (V. Boroneanț, comunicare personală).

Informațiile principale referitoare la acest sit sunt grupate în două publicații ale autorului cercetărilor, apărute în 1973 și 2000 (Boroneanț 1973; 2000), fiind reluate în subcapitolul din lucrarea asupra paleoliticului și mezoliticului de la sud de Dunăre a lui Al. Păunescu (2000, p. 156–159).

Publicațiile lui V. Boroneanț, menționate mai sus, oferă date asupra localizării geografice a sitului și asupra stratigrafiei; sunt publicate trei planuri: SII profil nord-vest (Boroneanț 1973, p. 11; 2000, p. 279), planul unei vetre mezolitice (Boroneanț 2000, p. 282), planul unei locuințe mezolitice cu două etape de locuire (Boroneanț 2000, p. 283).

Toate cele trei publicații insistă doar asupra nivelului mezolitic (termenul folosit de V. Boroneanț este cel de *epipaleolitic tip Schela Cladovei-Lepenski Vir*) fără a oferi informații asupra nivelului neolitic timpuriu Starčevo-Criș.

Stratigrafia, pornind de la profilul publicat (Boroneanț 1973, p. 11), este următoarea (Fig. 3.1):

1. Humus recent (steril arheologic);
2. Sol galben nisipos (steril arheologic);
4. Sol negru-brun – mezolitic tip Schela-Cladovei cu două orizonturi;
4. Sol galben-brun cu concrețiuni calcaroase (steril arheologic).

Din cauza nivelului ridicat al apelor Dunării nu s-a putut săpa până la nivelul de pietriș ce constituia baza depunerilor. Astfel, este posibil ca solul galben-brun cu concrețiuni calcaroase să fi suprapus alte niveluri culturale.

Al. Păunescu (2000, p. 156) sugera existența unui nivel Starčevo-Criș, pornind de la prezența unor fragmente ceramice descoperite în partea superioară a solului negru-brun. În analiza sa (în încercarea de a separa materialul mezolitic de cel neolitic), Al. Păunescu folosește criteriile tehnologice (pentru industria litică și cea a osului și

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, boro30@gmail.com.

cornului), precum și adâncimile înscrise pe materialele respective. În timp ce V. Boroneanț (care vedea la Alibeg ultima fază (IV) a culturii Schela Cladovei) sugerează că acest sit surprindea momentul tranziției mezolitic-neolitic timpuriu („...împreună cu uneltele din corn de cerb și colții de mistreț, alături de prelucrarea cuarțitului și a silexului apar toporașe-dălțițe din piatră șlefuită de aceeași tehnică și tipologie ca și cele din neolitic de tip Starčevo și Criș. Astfel, numai această ultimă etapă cuprinde elemente specifice neoliticului, dar și acestea împreună cu cele ale epipaleoliticului care predomină”) (Boroneanț 2000, p. 159), Al. Păunescu susținea existența a „două orizonturi culturale diferite, între ele existând un decalaj cronologic de cel puțin câteva sute de ani” (Păunescu 2000, p. 159).

Există pentru Alibeg o dată (veche) de ^{14}C , realizată pe o probă de cărbune de vatră din secțiunea SII, orizontul II: $7195 \pm 100\text{BP}$ (Bln 1193) = cca 6050 cal BC (Bonsall 2008, p. 374)¹ care o încadrează cronologic limitei mezolitic final/neolitic timpuriu, ca și ultimele etape de la Lepenski Vir, sugerând posibila prezență pe malul stâng al Dunării a unor elemente ale „pachetului neolitic” (industrie litică șlefuită, ceramică) fără ca acesta să implice în mod direct prezența unei populații „neolitice”. Pe de altă parte, contextul prelevării probei este necunoscut, ceea ce ridică un semn de întrebare asupra validității sale.

Ca rezultat al cercetărilor este menționată o locuință de tip semi-îngropat (Fig. 4.1), cu o etapă de refacere, având în centru o vatră cu bordură din dale de piatră (Fig. 4.2). Locuința avea formă trapezoidală, pereții calcinați și în interior o mare cantitate de oase arse, sugerând un incendiu. La extremitățile locuinței au apărut gropi de pari (Boroneanț 2000, p. 108). Vatra avea bordura din piatră fasonată, iar fundul gropii era căptușit cu un amestec de nisip și argilă calcaroasă compactat și bine ars, având compoziția unui mortar (Boroneanț 2000, p. 110).

Industria osului (Boroneanț 2000, p. 129), luând în considerare suprafața cercetată, este slab reprezentată, foarte fragmentară, cu o gamă redusă de unelte. Cornul este și mai puțin numeros: câteva „plantatoare” și săpăligi (simple și cu gaură de prindere). Au fost descoperite opt unelte din colți de mistreț întregi și una fragmentară.

După V. Boroneanț, industria litică indică, la rândul său, o etapă finală a mezoliticului de tip Schela Cladovei, cu apariția unor tipuri noi (trapeze) și

dispariția unora vechi, de tradiție epipaleolitică: vârfurile retușate pe trunchiere, așchiile à dos retușate, lamelele și așchiile cu retușe fine. Au fost recuperați și bulgărași de ocru roșu și galben.

***

Informația inedită:

Durata cercetării: 4–14 octombrie, 24–28 octombrie 1971 (16 zile)

Au fost executate opt secțiuni, denumite SI–SVIII (Fig. 5.1, Figura 5.2.1). Șase dintre ele (SI–SVI) au fost trasate perpendicular pe fluviu (una dintre ele, SII, în prelungire, prinzând și terasa Dunării din vecinătatea plajei), iar celelalte două (SVII, SVIII) au fost trasate paralel cu Dunărea. Suprafață totală săpată măsoară aprox. 95,5 mp. Numerotarea carourilor începea dinspre Dunăre spre terasă. Săpătura în secțiuni s-a oprit la adâncimi diferite pentru fiecare dintre ele (de la 0,40 m la SIV, la 0,60 m în SVIII, la 0,70 m la SV, SVI, 0,85 m la SVII, 1 m la SIII, 1,10 m la SI și 2,30 m la SII) din cauza reliefului accidentat al malului Dunării, dar de fiecare dată la atingerea stratului nisipos cu concrețiuni calcaroase de culoare gălbuie, considerat drept steril arheologic. Încetarea cercetărilor s-a datorat creșterii nivelului Dunării care a dus la infiltrarea apei în secțiuni.

Săpătura arheologică s-a realizat în niveluri arbitrare de cca 10–20 cm în secțiuni și 5 cm în cadrul complexelor. Din cauza timpului scurt solul nu a fost sitat. S-au luat probe de sol din SII și SVII și de cărbune (pentru ^{14}C) din complexe cu vetre. Metodologia prelevării cărbunelui nu este specificată.

Materiale arheologice păstrate (depozit Porțile de Fier–IAB):

- Ceramică (din secțiunile SI–SV, SVII), material inedit;
- IMDA (în amestec cu relativ puține resturi de faună, din secțiunile SI–SIII, SV–SVIII);
- Industrie litică (secțiunile SI–SVIII)²;
- Probe de sol;
- Probe cărbuni de vatră.

SI (Fig. 5.1, Fig. 5.2) dimensiuni: 10 × max. 2 m (aprox. 20 mp), perpendiculară pe fluviu, era situată pe plaja Dunării, între apă și malul înalt erodat de fluviu; a fost divizată în cinci carouri. Adâncimea maximă atinsă a fost de 1,75 m (în carourile 1–3) prin efectuarea unui sondaj longi-

¹ Data BC sugerată de V. Boroneanț și Al. Păunescu de 5245 BC nu este calibrată (Boroneanț 2000, p. 204; Păunescu 2000, p. 159).

² În lucrarea de față nu s-a mai discutat industria litică cioplită, aceasta fiind deja publicată atât de V. Boroneanț (2000), cât și de Al. Păunescu (2000). Nu a fost regăsită nicio unealtă litică șlefuită.

tudinal începând de la adâncimea de 1,10 m (dar numai pentru zona inundabilă a secțiunii). În restul secțiunii săpătura s-a oprit în sterilul gălbui cu concrețiuni calcaroase, observat la 1,10 m (carourile 1–3), acest strat continuând mult sub acest nivel.

Documentație păstrată:

- note de șantier, schița secțiunii din carnetul de șantier.

Pornind de la conținutul notelor de șantier, stratigrafia secțiunii SI poate fi refăcută după cum urmează:

1. Humus spălat de ape, cca 10–15 cm;
2. Strat nisipos gălbui brun păstrat parțial (mai ales în c. 4–5), conținând fragmente ceramice tip Starčevo-Criș (grosime variabilă, 15–35 cm);
3. Strat negricios consolidat cu carbonat de calciu, cu artefacte mezolitice de tip Schela Cladovei (35–75 cm);
4. Steril gălbui prăfos cu concrețiuni calcaroase.

Secțiunea a fost trasată în pantă, dat fiind faptul că fundul secțiunii a fost atins progresiv de la 0,30 m în c. 1, la 0,75 m în c. 3 și 1,10 m în c. 4 și c. 5. Primele trei carouri fuseseră puternic afectate de nivelul variabil al Dunării și depunerile arheologice „spălate” de apele fluviului.

Așa cum apare pe planul din Figura 2, o parte din industria silexului din această secțiune apărea grupată în trei zone distincte: carourile 1, 2 și respectiv 5. Din păcate, nu există alte detalii în afară de schița din carnetul de șantier. Este posibil să fi fost vorba de niște mici „atelieri” de prelucrare a silexului. Această ipoteză pare plauzibilă, lângă Alibeg fiind localizată o sursă de silex pe dealul Privod.

Nu a fost observat un nivel mezolitic propriu-zis (nu au fost identificate structuri de locuire sau de combustie), deși au fost descoperite unelte de corn și os asociate tipologic culturii Schela Cladovei în stratul negricios consolidat cu carbonat de calciu. Acest tip de material arheologic păstrat³ este relativ sărac.

Ceramica

Din această secțiune s-au păstrat numai 14 fragmente ceramice, din care opt din caroul 3, la adâncimi cuprinse între 0,15–0,30 m. Fragmente ceramice neolitice continuă să apară până la atingerea nivelului steril (1,10 m). Cu excepția a două fragmente de

buză (Fig. 9.7) și a unuiia de fund (Fig. 8.1), restul sunt atipice, de factură grosolană, în stare avansată de fragmentare. Un fragment are slip roșu atât pe interior, cât și pe exterior, iar altul este incizat cu linii radiale. Fragmentele nu se reîntregesc.

Ceramica din această secțiune este în general de factură grosieră (11 fragmente din 14), nelustruită, cu pleavă în pastă, și cu o singură excepție, neornamentată. Există o diferență frapantă însă între adâncimile la care apare în caroul 3 (0,15–0,30 cm) și limita carourilor 3–4 (sub 0,50 m), care poate fi pusă pe seama declivității terenului, situat pe plaja Dunării.

S II (Fig. 1, Fig. 2) – secțiunea avea inițial de 8×2 m (16 m^2), fiind împărțită în carouri de 2×2 m, numerotate de la 1 la 4, perpendiculară pe fluviu; a fost prelungită cu încă două carouri pe malul terasei (carouri cu numerele 5, 6 de câte 4 m^2 fiecare), pentru a obține un profil perpendicular pe Dunăre cu terasă cu tot⁴. Profilul de NV (Fig. 3.1) a fost publicat (Boroneanț 1973, p. 11; 2000, p. 279; Păunescu 2000, p. 156, Fig. 26).

Planuri inedite păstrate:

- Amplasarea secțiunii; Locuința C1 din SII/SIII – inedit;

Descrierea secțiunii:

Secțiunea fiind în pantă, în carourile 1–2 apăreau la suprafață piese de silex, cuarțit, fragmente de oase și ceramice, unele poate aduse de Dunăre. Din profilul din Fig. 3.1 se observă că fluviul spălase nivelurile superioare, rămânând doar solul galben brun cu concrețiuni calcaroase. Din același profil rezultă că aceste carouri au fost cercetate până la adâncimea (măsurată de la suprafața lor) de cca 50–100 cm (maxim, în extremitatea de vest a caroului 2). În acest sol, în carourile 1–2 au fost descoperite fragmente ceramice și de faună. În notele de șantier este menționată și existența unei vetre simple. Astfel, acest sol galben nisipos nu era steril (cel puțin în partea dinspre Dunăre), așa cum a fost inițial publicat.

În carourile 3–4 au fost observate fragmente ceramice asociate solului galben-brun nisipos purtat de apă (până la adâncimea de cca 0,40 m). Dedesubt se afla solul ce conținea piesele din cuarțit și silex, fragmentele de oase (nivelul mezolitic Schela Cladovei), negricios la culoare, cu concrețiuni calcaroase.

³ Nu este vorba de întreg materialul arheologic rezultat din săpătură, ci doar de cel care a mai putut fi recuperat din depozitele Muzeului Regional Porțile de Fier și ale Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” din București. Așa cum rezultă, comparând materialul rămas cu notele de săpătură, este probabil vorba de o mare parte a descoperirilor, dar nu toate. Lipsesc materialele ceramice din secțiunile SIV și SVI și fauna.

⁴ Trebuie remarcat că adâncimile pentru c. 5–6 au fost măsurate de sus de pe malul neerodat, ceea ce explică aparenta discrepanță între adâncimea maximă atinsă între aceste două carouri și primele patru trasate pe plajă. Astfel, dacă adâncimea maximă atinsă în c. 1–4 a fost de 1,30 m, în c. 5–6 este de 2,55 m, malul erodat având astfel cca 1–1,25 m înălțime. Această diferență trebuie luată în considerare la analiza materialului arheologic.

În c. 5–6, primii 40 cm (măsurați de la suprafața solului) (după Fig. 3.1) erau un humus recent, fără urme arheologice. Până la 1,10 m în notele de șantier nu sunt menționate fragmente ceramice, dar apar mențiuni între 1,10 și 2,30 m, din care au fost regăsite doar cinci (de la 2 m adâncime – corespunzând adâncimii de contact între cele două tipuri de sol din celelalte carouri). Putem sugera astfel că urme ale unei locuiri neolitice apăreau la baza solului galben nisipos.

Adâncimea maximă în carourile 5–6 a fost atinsă la 2,55 m, la acest nivel fiind observate numai așchii și unelte de cuarț, silex, fragmente de oase, o unealtă din colț de mistreț și una din corn de cerb.

Complexele arheologice identificate:

Locuința C1, localizată în SII, c. 3–4 se extindea și în SIII, c. 1–2 (Fig. 2, Fig. 3).

Observată de la 0,40 m (măsurat din punctul cel mai înalt al lui c. 3), pornind de la baza solului galben nisipos, groapa locuinței avea o formă neregulată, ușor elicoidală în partea superioară, cu dimensiunile la fundul său (valori maxime) de $L = 2,4$ m, $l = 1,5$ m. În partea sa de nord a fost observată o treaptă, probabil intrarea în locuință, în opinia lui V. Boroneanț. Șase bolovani de dimensiuni mari erau dispuși pe marginea unei gropi circulare adâncite pe fundul locuinței – conținând multă cenușă, cărbune și oase de pește (denumită vatra **V1**).

Materialul arheologic rezultat din umplutura gropii locuinței a fost următorul:

- 0,60–0,70 m – umplutura gropii conținea o cantitate mare de oase, comparativ puțină ceramică și cantități foarte mari de cuarțit, câteva unelte din silex și cuarțit tipice, o spatulă de os;
- 0,90–0,95 m – multe fragmente de oase, ceramică puțină, cuarțit și colți de mistreț;
- de la 0,95 m în jos ceramica dispărea și până la 1,30 m (fundul gropii) nu mai apăreau decât câteva fragmente de oase, cuarțit și silex și bucăți de cărbune.

Lipsa materialului ceramic pe fundul gropii, tipul de silex identificat (de culoare neagră-vineție și nu de tip prebalcanic în general utilizat de comunitățile Starčevo-Criș din zona Porțile de Fier) sugerează apartenența acestei locuințe nivelului mezolitic. Este greu de spus dacă groapa locuinței a fost umplută ca urmare a unei activități antropice sau a fost o urmare a variației nivelului Dunării.

În caroul 1 a fost observată vatra **V2**, exterioară locuinței – probabil la același nivel cu aceasta – de formă circulară, amenajată într-o groapă de 15 cm adâncime, acoperită în partea de nord cu cenușă și cărbune (Fig. 2).

Industria materiilor dure animale (IMDA)

Din această secțiune provin 27 de fragmente (din care două parte dintr-o dălțiță și opt dintr-o săpăligă, ambele de corn). Nouă dintre ele nu prezentau urme de prelucrare. Materialul este în general într-o proastă stare de conservare, fiind uneori rulat de ape și foarte fragmentar. Din os se remarcă un vârf de sulă și o spatulă, iar din corn câteva unelte fragmentare și un fragment de coroană cu urme de decupare. După marcaj, niciunul dintre fragmentele păstrate nu provine de pe fundul locuinței C1.

Ceramica

Niciunul dintre fragmentele păstrate nu provenea din interiorul locuinței C1. Șapte dintre fragmente au fost culese de la o adâncime mică (0,15–0,30 m) din caroul 3, șase fiind de factură grosieră, iar unul dintre cele trei fragmente de tip semifin fiind o buză ușor profilată. Dată fiind adâncimea mică și solul în care au apărut, este posibil ca aceste fragmente să fi fost aduse și depuse de Dunăre.

Cele de la adâncime mai mare (0,50–0,85 m), șase la număr, apăreau în stratul negricios, în partea sa inferioară. Au fost găsite două fragmente de buză (Fig. 9.2/4), un fragment de fund de vas (singurul având pleavă, nisip și pietriș ca degresant – Fig. 9.5), un fragment cu tortiță verticală (Fig. 8.5). Erau de tip grosier cu pleavă în pastă. Menționăm decorul cu unghia (Fig. 8.2/4), impresiuni cu degetul (Fig. 8.5), butoni aplicați (Fig. 9.3).

Secțiunea S III era paralelă cu SII, de dimensiuni 4×2 m (8 m^2). A fost împărțită în două carouri, localizate în dreptul c. 3 și 4 din SII. S-a săpat până la adâncimea maximă de 1 m, atinsă în solul galben considerat steril arheologic. Complexul (locuința) C1 se întindea și în această secțiune (Fig. 3.2, Fig. 6.1).

Documentație inedită păstrată:

- Planul locuinței C1 din SII/SIII, SIII (foto V. Boroneanț).

Descrierea secțiunii:

Adâncimea maximă atinsă a fost de 1,30 m în interiorul locuinței C1 și 1 m în afara ei. Materialul arheologic rezultat consta din piese de silex și cuarțit, fragmente de os și corn, fragmente ale unor unelte din colț de mistreț, o săpăligă de corn, fragmente ceramice.

IMDA este slab reprezentat: o unealtă de corn cu gaură de prindere (din umplutura gropii?) și trei fragmente de unelte din colți de mistreț putând fi tipologic atribuite mezoliticului. De remarcat că două fragmente de os prezentau urme de arsură.

Ceramica descoperită este puțină. Cele 11 fragmente sunt modelate din pastă cu pleavă, întâlnind cioburi de factură grosieră, dar și fină (Fig. 8.6). Nu este întregibilă. Patru dintre fragmente aveau un slip roșu atât pe interior, cât și în exterior (două sunt buze de vas). Formele sunt tipice-globulare, un singur fragment era decorat cu unghia.

Secțiunea S IV era paralelă cu SI (în dreptul lui c. 2, Fig. 1, Fig. 2) având un singur carou (2 m²).

Descrierea secțiunii

Între 0–0,30 m au fost observate fragmente de os, silex, cuarțit, ceramică, iar la 0,40 m săpătura s-a oprit în stratul galben-brun prăfos cu concrețiuni calcaroase.

Au fost recoltate 18 fragmente ceramice care apar până la adâncimea maximă săpată. Materialul ceramic este puternic fragmentat, de dimensiuni mici, din pastă cu pleavă. Două fragmente aveau slip roșu (dintre care unul atât în interior, cât și în exterior). Nu s-a păstrat material faunistic și nici IMDA.

Secțiunea SV (Fig. 1, Fig. 2) era perpendiculară pe Dunăre, orientată în pantă, cu suprafața de 2 × 4 m (8 m²), având două carouri (c. 1 și c. 2)

Cercetarea a pus în evidență fragmente de oase, piese de cuarț, o săpăligă din corn de cerb. La 0,70 m săpătura s-a oprit în solul galben brun cu concrețiuni calcaroase.

IMDA cuprindea cinci fragmente. Tipologic, trei piese sunt încadrabile mezoliticului (este vorba de trei vârfuri de săgeată). Alte două, un os cu urme de tăiere și un al doilea fragment de os cu o mică sănțuire la capăt, nu au o atribuire certă.

Ceramica

Un singur fragment ceramic (corp vas, pastă cu pleavă, semigrosier) a fost păstrat, dar este nesemnificativ tipologic.

Secțiunea S VI (Fig. 1, Fig. 2) era perpendiculară pe Dunăre, având 2 × 3 m (6 m²) și 2 carouri (c. 1–c. 2).

Materialul rezultat cuprindea multe oase, ceramică, relativ puțin silex și cuarț. La 0,70 m s-a oprit săpătura în solul galben brun cu concrețiuni calcaroase.

IMDA din această secțiune nu poate fi tipologic atribuită cu certitudine. Din cele opt piese identificate, șapte prezintă urme de prelucrare. Sunt de menționat un fragment de os cu urme de decupare și o pată de ocru roșu, probabil mezolitic.

Ceramica menționată în notele de săpătură nu a fost regăsită.

Secțiunea S VII (Fig. 2) era localizată între SII și SVI, fiind perpendiculară pe ele și paralelă cu Dunărea, având dimensiunile de 3 × 8,50 m (suprafață de 25,5 m²).

Documentație păstrată:

1. Planul complexului (locuinței) C2 la 0,70–0,80 m, publicat (Boroneanț 2000), Fig. 5.4.2 (adaptat și completat);

2. Foto și planul complexului C2 la 1 m, inedit, Fig. 5;

3. Profilul de est al secțiunii SVII, inedit, Fig. 4.1.

Stratigrafia secțiunii după profilul de est:

1. Sol spălat, sol galben nisipos (20–25 cm grosime pe treaptă, 5–15 cm în zona joasă), conținând urmele Starčevo-Criș;

2. Sol negru-brun (în afara complexului C2: 20–25 cm grosime, în interiorul C2: 30–45 cm);

3. Sol galben brun prăfos cu concrețiuni (cca 20 cm săpați).

Descrierea secțiunii:

c. 1–2

0–0,20 m: doar silex, cuarț, câteva fragmente ceramice;

0,20–0,40 m: cioburi rare, cuarțit, silex;

c. 3

0–0,30 m: în solul adus de ape, câteva fragmente ceramice incerte, poate dacice (nu au fost regăsite);

0,30 m–0,70 m: câteva fragmente ceramice, cuarț, silex, o spatulă fragmentară și un fragment de unealtă din colț de mistreț;

0,80 m: cuarț, silex, oase.

c. 3–4

0,60 m: mult silex, cuarț și foarte multe oase, probabil un bordei.

c. 2–3–4

0,70 m: multe oase, cuarțit, silex;

0,75 m: vatră de locuință de formă rectangulară-ovală, localizată în partea de nord a complexului de locuire C2, denumită V3; pe partea de vest, probabil în aceeași linie cu V3, a existat poate o altă vatră din care se mai păstra doar o piatră și ușoare urme de arsură (V4). Săpătura s-a oprit în stratul galben cu concrețiuni.

Complexe arheologice:

Locuința C2, localizată în c. 3–4

Locuința avea o formă ovală cu fundul la 0,60–0,85 m, în stratul negricios cu concrețiuni calcaroase. În c. 3 în partea de nord a complexului, la 0,75 m adâncime, a fost observată o vatră rectangulară cu colțurile rotunjite, denumită V3. Lângă V3, la 20 cm spre NE, se afla o piatră de cca 35 cm în diametru, aproximativ circulară (considerată de V. Boroneanț ca *nicovală* sau *rășniță* (nr. 3 pe plan, identificată în depozitul IAB, Fig. 4.2). Alături se afla un *pisălog* (nr. 7 pe plan). Lângă vatra V3, în partea de sud-est se afla un altul (nr. 6 pe plan), iar la cca 1 m tot la sud, un al treilea (nu apare pe plan).

Locuința a fost atribuită pe baza tipului de vatră, a industriei litice și a IMDA nivelului mezolitic tip Schela Cladovei (Boroneanț 1973; 2000).

Vatra V3 (adâncime cca 0,75–0,80 m) din interiorul C2 avea formă rectangulară și dimensiunile de 90 × 60 cm. Era realizată din pietre și gresie puse pe cant. Arsura lespezilor era slab observabilă. Pe vatră și în jurul ei s-au găsit multe fragmente de oase, coarne de cerb, colți de mistreț, fragmente de os și corn cu urme de prelucrare, fragmente de piatră grezoasă de tipul celei folosită la realizarea dalelor – poate resturi de la refacere? Chiar lângă vatră, în amestec cu oase și piatră, erau fragmente ceramice (Fig. 5) la care vom mai reveni. În preajma vetrei s-au găsit două mărgelile – materia primă nu este menționată și piesele nu au fost regăsite. După observațiile lui V. Boroneanț, vatra V3 a fost refăcută în același loc, cu înălțarea pietrelor. În plan și din notițe se observă două rânduri de arsură, la cca 10–15 cm (pe ox)/15–20 cm (pe axa oy) (după plan) și 20–35 cm (ox)/30–40 cm (oy) față de nivelul gardinei. Sub acesta din urmă alt strat pietrificat cu aspect sticlos (realizat dintr-un amestec de nisip și lut calcaros), gros de cca 4–5 cm. Pornind de la acest nivel de refacere al vetrei, V. Boroneanț (1973; 2000), sugerează existența a două etape de utilizare a locuinței C2.

Din publicații (Boroneanț 1973; 2000) reiese că refacerea lui C2 ar fi avut loc probabil ca urmare a unui incendiu, autorul sprijinindu-și afirmația pe existența unor pereți calcinați (?) și numărul mare de oase calcinate descoperite în interiorul locuinței (Boroneanț 2000, p. 108). Din locuința aparținând nivelului superior (tot de tip semi-îngropat, dar cu plan trapezoidal și probabil cu re folosirea stâlpilor de susținere la extremități (Fig. 4.2) au fost colectate 403 oase calcinate, 105 necalcinate. Din păcate, aceste resturi faunistice nu au fost regăsite în colecțiile IAB, ele fiind probabil pierdute.

Pe partea de vest a locuinței, probabil în aceeași linie cu vatra V3, au fost descoperite, după V. Boroneanț (Alibeg. Carnete de săpătură) urme ale unei alte vetre, **V4**, din care se mai păstra doar o piatră și ușoare urme de arsură (Fig. 4.2). Credem că este mai probabil ca aceste urme să fie resturile primei etape de construcție a lui **V3**.

„Fundul” locuinței părea să conțină o cantitate impresionantă de fragmente ceramice (68) în combinație cu unelte sau fragmente de corn (22), de os (13) și colț de mistreț (1). Este de menționat că în afara fundului lui C2 apar doar 36 de fragmente ceramice, în timp ce pe fundul lui C2 (în condițiile menționate mai sus) sunt 68 de fragmente.

Piesele de os/corn/colț mistreț marcate cu sigla C2⁵ au adâncimi variabile: 0,60 m: 5 cazuri, 0,70 m: 5 cazuri, 0,75 m: 1 caz (fragment găsit chiar pe vatră); între 0,60–0,80 m (marcajul cel mai des întâlnit: 13 cazuri, 0,80 m: 6 cazuri, 0,85 m: 2 cazuri; sub C2 (0,90 m): 3 cazuri. Din notele de șantier, fundul locuinței (vezi mai sus) a fost observat la 0,60–0,85 m (fără distincție între cele două niveluri de locuire). Vatra refăcută, la rândul ei, apărea la nivelul 0,75 m. Putem sugera astfel că nivelului superior (refacerea) îi aparțin, cu un grad mare de certitudine, piesele descoperite la adâncimile 0,60–0,75 m, iar nivelului inferior piesele de la 0,80–0,85 m. Din păcate, acest lucru nu ajută la încadrarea celor 13 piese în nivelul săpat arbitrar între 0,60–0,80 m.

Pentru ceramică situația este și mai dificilă, întrucât marcajul materialului ceramic nu conține adâncimi decât pentru 16 fragmente din C2 (5 la 0,60 m, 1 la 0,70 m, 1 la 0,75 m și 9 la 0,80 m). Pentru restul de 52 avem doar mențiunea C2 – probabil din acel nivel săpat între 0,60–0,80 m. S-ar putea sugera astfel că materialul ceramic provenea din ambele niveluri, mai ales că intervalul de timp la care s-au succedat (juducând după lipsa de sediment depus) pare să fi fost foarte scurt.

Situații similare (fragmente ceramice în context postulat anterior ca mezolitic) au fost observate în contexte similare și la Lepenski Vir (Garașanin, Radovanović 2001; Bonsall 2008). Datarea complexelor în care au apărut acestea le situează între 6300–6000 cal BC, în perioada unui posibil contact cu o populație neolitică de la sud de Dunăre, și astfel „importul” lor într-un sit mezolitic. Ipoteza este sprijinită de forma trapezoidală a locuinței, specifică unei etape mezolitice târzii și la Lepenski Vir, chiar unor locuințe atribuite nivelului neolitic (Bonsall 2008), situată tot la cca 6300–6000 cal BC.

Ceramica din SVII (nu doar cea din locuință) este predominant lustruită, cu un slip roșu, portocaliu sau vișiniu (rar), slip care apare în câteva cazuri și pe ceramica de factură grosieră. Nu există ceramică pictată, iar cea decorată are o pondere de cca 20%. Ca decor semnalăm ciupiturile, liniile radiale incizate (Fig. 10.2–3), alveolele și butonii (Figura 10.4). Formele sunt deschise, globulare, cu buze drepte sau foarte ușor în relief (Fig. 11.1–2), fund inelar plin (Fig. 10.5, 11.3), cu tortițe cu gaură orizontală (Figura 10.1). Un vas avea o formă

⁵ L2 în V. Boroneanț, Alibeg, Carnete de șantier și marcaj piese.

tronconică, sugerând o „etapă” mai târzie a culturii (Fig. 10.5), dar acest fragment a fost prelevat foarte aproape de suprafață, la 0,25 m. Pasta conține, majoritar, pleavă ca degresant (95%), apare și cea cu pleavă și nisip (5 fragmente), iar ocazional a fost observată mica (1 caz) și scoicile (2 cazuri), dar în amestec cu pleava, acestea din urmă în solul aproape de suprafață (0,25 m).

Pentru a clarifica situația locuinței C2 de la Alibeg ar fi necesară datarea AMS a uneltelor de os apărute pe fundul complexului sau datarea directă a materialului ceramic.

Sub fundul locuinței C2 (la 0,90 m), într-o adâncitură, s-au găsit un toporaș de silex (pledând din nou pentru un posibil import neolitic), două coarne de cerb aproape întregi (0,95–0,98 m) și în altă locație încă unul, acestea din urmă considerate de V. Boroneanț drept depozit de materie primă îngropat (V. Boroneanț, *Alibeg. Note de șantier*; Boroneanț 2000). Coarne de cerb (considerate ca depozite îngropate) în contexte similare au fost semnalate de V. Dimitrijević (2000; 2008) la Lepenski Vir și Vlasac.

S VIII, paralelă cu Dunărea, avea dimensiunile de 1×6 m (suprafață 6 m^2) (Fig. 1, Fig. 2).

Descrierea secțiunii:

Până la adâncimea de 0,40 m s-au găsit oase, fragmente ceramice, cuarț și silex. Între unelte merită menționată o lamelă trunchiată și retușată. Săpătura s-a oprit la – 0,60 m.

IMDA cuprinde doar două piese, probabil mezolitice, celelalte patru fragmente păstrate neavând urme de prelucrare. Fragmentele ceramice nu au fost regăsite.

Descoperiri din afara secțiunilor:

În afara secțiunilor, pe malul Dunării, în zona spălată de ape, la suprafață, a fost identificată **V1**, o vatră neamenajată ce se prezenta ca o pată de arsură de formă regulată. Apartenența sa culturală a fost imposibil de determinat.

Rezultatele analizei faunistice realizate de A. Bălășescu și V. Radu (din păcate doar pe lotul de IMDA păstrat și care, așa cum am menționat, conținea și fragmente de os neprelucrate) sunt sintetizate în tabelele de mai jos⁶. Așa cum se

observă, nu se poate vorbi de prezența unei „componente neolitice” în inventarul faunistic, atribuirea materialului catalogat drept Starčevo-Criș fiind făcută doar pe baze stratigrafice.

Concluzii

În toate secțiunile în care a fost observat material arheologic aparținând celor două perioade, nivelul mezolitic și cel neolitic timpuriu se suprapun direct. În lipsa unor datări moderne cu ^{14}C , nu putem face aprecieri de ordin cultural decât pe baza materialului arheologic și a analogiilor cu descoperiri asemănătoare.

Locuința C1 a fost atribuită nivelului mezolitic pe baza inventarului de pe fundul său și, credem, a nivelului de pornire de la care a fost observată. Forma sa este trapezoidală, cu colțurile rotunjite. Avea în centru o vatră rectangulară bordată cu pietre. Nivelul maxim al concentrării ceramice din interiorul gropii sale era mult mai sus decât fundul locuinței, cu o probabilă intensificare a procesului de umplere la ceva vreme după ce a încetat să mai fie utilizată ca locuință. Acest tip de locuințe este atestat în perioada mezoliticului târziu și final, el continuând și la începutul neoliticului din zonă (Bonsall 2008).

O a doua locuință a fost observată în secțiunea SVII, având dimensiunile mult mai mari, formă rectangulară, vatră cu gardină de piatră și un bolovan cu adâncitură pe mijloc, fiind caracteristică fazei finale a mezoliticului. Pe fundul locuinței au apărut fragmente ceramice. Descoperiri similare există la Lepenski Vir. Se impune însă o datare a materialului de pe fundul gropii – o comparație între date ^{14}C oferite prin datarea uneltelor tipice din contexte clar mezolitice și directe ale ceramicii ar clarifica lucrurile.

Data fiind localizarea sitului de la Alibeg într-o zonă mai largă a văii Dunării, în câmpia inundabilă a Dunării, în ciuda datei sale de radiocarbon târziu, este puțin probabil ca acest sit să fi fost locuit permanent pe durata mezoliticului final (6300–6000 cal BC) pe durata evenimentului de răcire 8200 BP. Este însă de presupus că situl a fost ocupat și anterior și după această perioadă. Dat fiind inventarul locuinței din SVII, era probabil vorba de un sit cu caracter cel puțin semipermanent.

⁶ Separarea pe nivele a fost realizată ținând cont de stratigrafia fiecărei secțiuni în parte.

Tabel 1
Rezultatele analizei faunistice pe fragmente faunistice și IMDA păstrate de la Alibeg.

SPECIA	CU COARNE						FĂRĂ COARNE					
	mezolitic		Cris		Passim		mezolitic		Cris		Passim	
	NR	%NR	NR	%NR	NR	%NR	NR	%NR	NR	%NR	NR	%NR
<i>Bos taurus</i>			6	54.55					6	60.00		
<i>Ovicaprine</i>					1	10.00					1	25.00
<i>Canis familiaris</i>	2	2.35					2	4.55				
<i>Bos sp.</i>	5	5.88			1	10.00	5	11.36			1	25.00
<i>ovicaprine/Capreolus</i>	4	4.71					4	9.09				
<i>Bos/Cervus</i>	3	3.53					3	6.82				
<i>Bos primigenius</i>	1	1.18					1	2.27				
<i>Cervus elaphus</i>	52	61.18	4	36.36	6	60.00	14	31.82	3	30.00		0.00
<i>Cervus/Capreolus</i>	1	1.18										
<i>Capreolus capreolus</i>	2	2.35										
<i>Sus scrofa attila</i>	15	17.65	1	9.09	2	20.00	15	34.09	1	10.00	2	50.00
Total mamifere det	85	100	11	100	10	100	44	100	10	100	4	100
MTM indet	27		4		7		27		4		7	
mtm indet	2				2		2				2	
Total mamifere	114		15		19		73		14		13	
<i>Silurus glanis</i>					1						1	
<i>Emys orbicularis</i>					1						1	
<i>Aves</i>	1						1					
Total fauna	115		15		21		74		14		15	
coarne <i>Cervus</i>							38		1		6	
coarne <i>Capreolus</i>							2					
coarne <i>Cervus/Capreolus</i>							1					
TOTAL							115		15		21	

Tabel 2
Repartiția materialului faunistic element anatomic vs. atribuire culturală

ELEMENTANATOMIC	MEZOLITIC									Cris			Passim			
	<i>Canis familiaris</i>	<i>Bos primigenius</i>	<i>Cervus elaphus</i>	<i>Capreolus capreolus</i>	<i>Cervus/Capreolus</i>	<i>Sus scrofa attila</i>	<i>Bos sp.</i>	<i>Bos / Cervus</i>	<i>ovicaprine / Capreolus</i>	<i>Bos taurus</i>	<i>Cervus elaphus</i>	<i>Sus scrofa attila</i>	<i>Ovicaprinae</i>	<i>Cervus elaphus</i>	<i>Sus scrofa attila</i>	<i>Bos sp.</i>
Cornus*			38	2	1						1			6		
Neurocranium**			1				1									1
Dentes inf						6		3							1	
Dentes sup						3										
Mandibula						1										
Dentes et Vert. cv.	1					2									1	
Scapula			1													
Humerus		1							1							
Radius			1			1	1	1								
Ulna	1															
Carpalia									2							
Metacarpus							1				1					
Pelvis			3			1	1		1							
Femur			1					2								
Talus						1						1				
Calcaneus									1							
Metatarsus			2				1			2						
Metapodalia			5					1	1	1						
TOTAL	2	1	52	2	1	15	5	3	4	6	4	1	1	6	2	1

BIBLIOGRAFIE

- Bonsall 2008 – C. Bonsall, *The Mesolithic of the Iron Gates*, în Geoff Bailey, Penny Spikins (eds.), *Mesolithic Europe*, Cambridge University Press, 2008, p. 238–279.
- Boroneanț 1973 – V. Boroneanț, *Recherches archéologiques sur la culture Schela Cladovei de la zone des Portes de Fer*, Dacia N.S. 17, 1973, p.5–39.
- Boroneanț 2000 – V. Boroneanț, *Paléolithique supérieur final et épipaléolithique dans la zone des Portes de Fer*, ed. Silex, București, 2000.
- Dimitrijević 2000 – V. Dimitrijević, *The Lepenski Vir fauna: bones in houses and between houses*, Documenta Praehistorica 27, 2000, p.101–117.
- Dimitrijević 2008 – V. Dimitrijević, *Lepenski Vir animal bones: what was left in the houses?*, in C. Bonsall, V. Boroneanț, I. Radovanovic (eds.), *Iron Gates in Prehistory*, BAR 1893, 2008, p. 175–204.
- Garašanin, Radovanović 2001 – M. Garašanin, I. Radovanović, *A pot in house 54 at Lepenski Vir*, Antiquity 75, 2001, p. 118–125.
- Păunescu 2000 – Al. Păunescu, *Paleoliticul și mezoliticul din spațiul cuprins între Carpați și Dunăre*, AGIR, București, 2000.

LISTA FIGURILOR

- Fig. 1. Alibeg 1971. Vedere generală asupra secțiunilor (foto V. Boroneanț).
- Fig. 2. Alibeg 1971. Amplasarea secțiunilor și a complexelor arheologice.
- Fig. 3. Alibeg 1971. 1: Profilul de nord-vest al lui SII (adaptat după V. Boroneanț, 2000, și completat după planul original al lui SII/profil nord); 2: Complexul C1 și vatra V1 din SII/SIII.
- Fig. 4. Alibeg 1971. 1: SVII. Profilul de est al secțiunii S VII și locuința C2 (inedit); 2: SVII Locuința C2 cu cele două faze de refacere, 0,70–0,80 m (adaptat după Boroneanț 2000 și notele de șantier).
- Fig. 5. Alibeg 1971. SVII, Fundul locuinței C2 și vatra V3 la 1 m, 1: foto, 2: plan de șantier (foto V. Boroneanț).
- Fig. 6. Alibeg 1971. 1: SIII, fundul locuinței C1 (foto V. Boroneanț, inedit); 2: SVII, fundul locuinței C2 și vatra V3 (foto V. Boroneanț, inedit).
- Fig. 7. Alibeg 1971. 1: SVII, Vatra V3 (adaptat după Boroneanț 2000, completat după planul original de șantier); 2–3: Fundul locuinței C2 (detaliu) cu fragmentele de os și corn (inedit, foto V. Boroneanț).
- Fig. 8. Alibeg 1971. Ceramică neolitică Starčevo-Criș. 1: SI; 2–5: SII; 6–7: SIII.
- Fig. 9. Alibeg 1971. Ceramică neolitică Starčevo-Criș. 1: *passim*; 2–6: SII; 7: SI.
- Fig.10. Alibeg 1971. Ceramică neolitică, SVII, locuința C2.
- Fig. 11. Alibeg 1971. SVII. Ceramică neolitică din locuința C2.

LIST OF FIGURES

- Fig. 1. Alibeg 1971. General view of the trenches (photo V. Boroneanț).
- Fig. 2. Alibeg 1971. Location of trenches and archaeological features.
- Fig. 3. Alibeg 1971. 1: Northwest section plan of trench SII (adapted after Boroneanț 2000, and the original northern section plan of the SII trench); 2: Feature C1 and hearth V1 in SII/SIII.
- Fig. 4. Alibeg 1971. 1: SVII. Eastern section plan of S VII and house C2; 2: SVII, house C2 with the two occupational phases, 0,70–0,80 m (adapted after Boroneanț 2000 and fieldnotes).
- Fig. 5. Alibeg 1971. SVII, House C2 and hearth V3 at 1m, 1: photo (V. Boroneanț); 2: ground plan.
- Fig. 6. Alibeg 1971. 1: SIII, house C1 (photo V. Boroneanț); 2: SVII, house C2 and hearth V3 (photo V. Boroneanț).
- Fig. 7. Alibeg 1971. 1: SVII, Hearth V3 (adapted after Boroneanț 2000, and the original plan); 2–3: House C2 (detail of the bone and antler fragments) (photo V. Boroneanț).
- Fig. 8. Alibeg 1971. Starčevo-Criș Neolithic pottery. 1: SI; 2–5: SII; 6–7: SIII.
- Fig. 9. Alibeg 1971. Starčevo-Criș Neolithic pottery. 1: *passim*; 2–6: SII; 7: SI.
- Fig.10. Alibeg 1971. Starčevo-Criș Neolithic pottery, SVII, house C2.
- Fig. 11. Alibeg 1971. SVII. Starčevo-Criș Neolithic pottery from house C2.

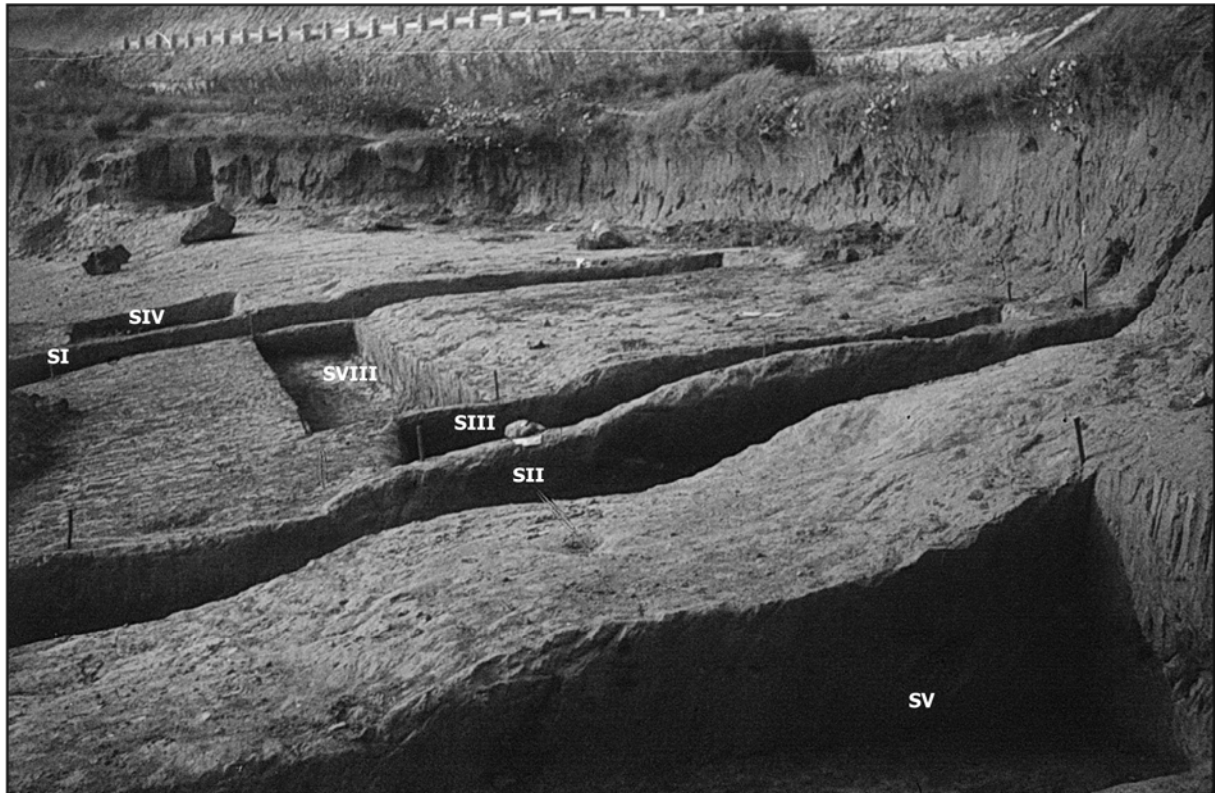

Fig. 1. Alibeg 1971. Vedere generică asupra secțiunilor (foto V. Boroneaț).

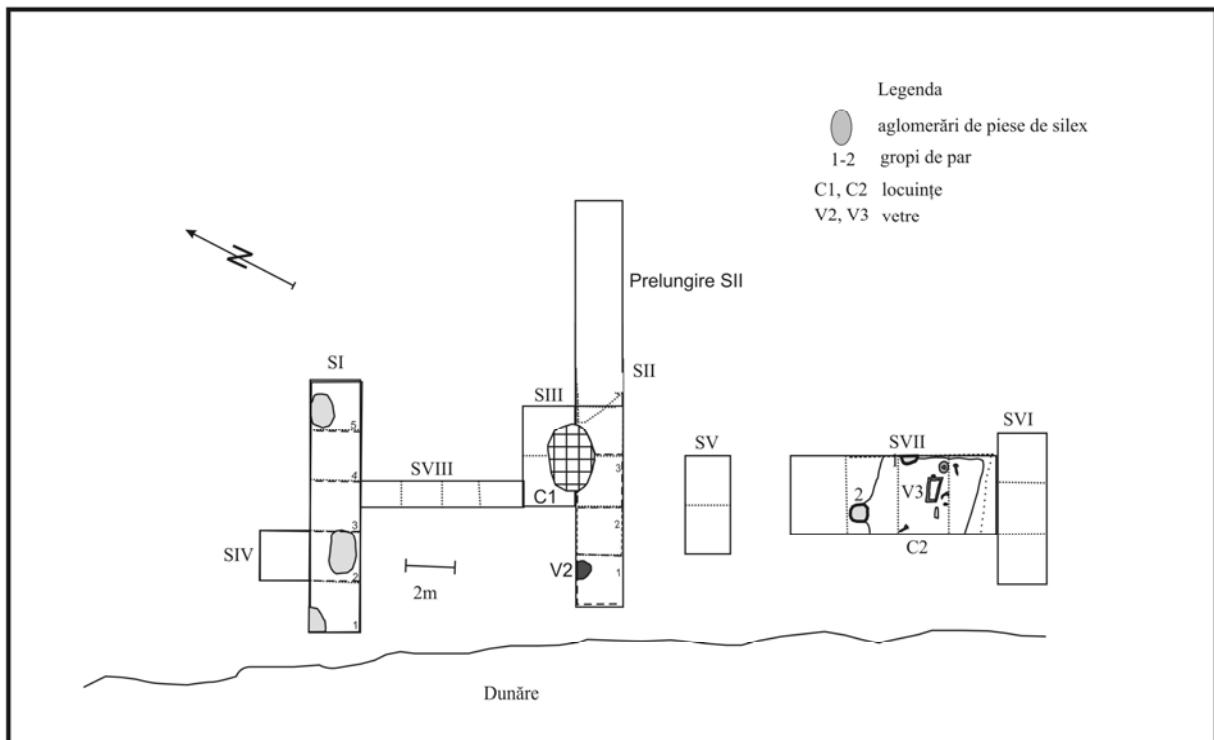

Fig. 2. Alibeg 1971. Amplasarea secțiunilor și a complexelor arheologice.

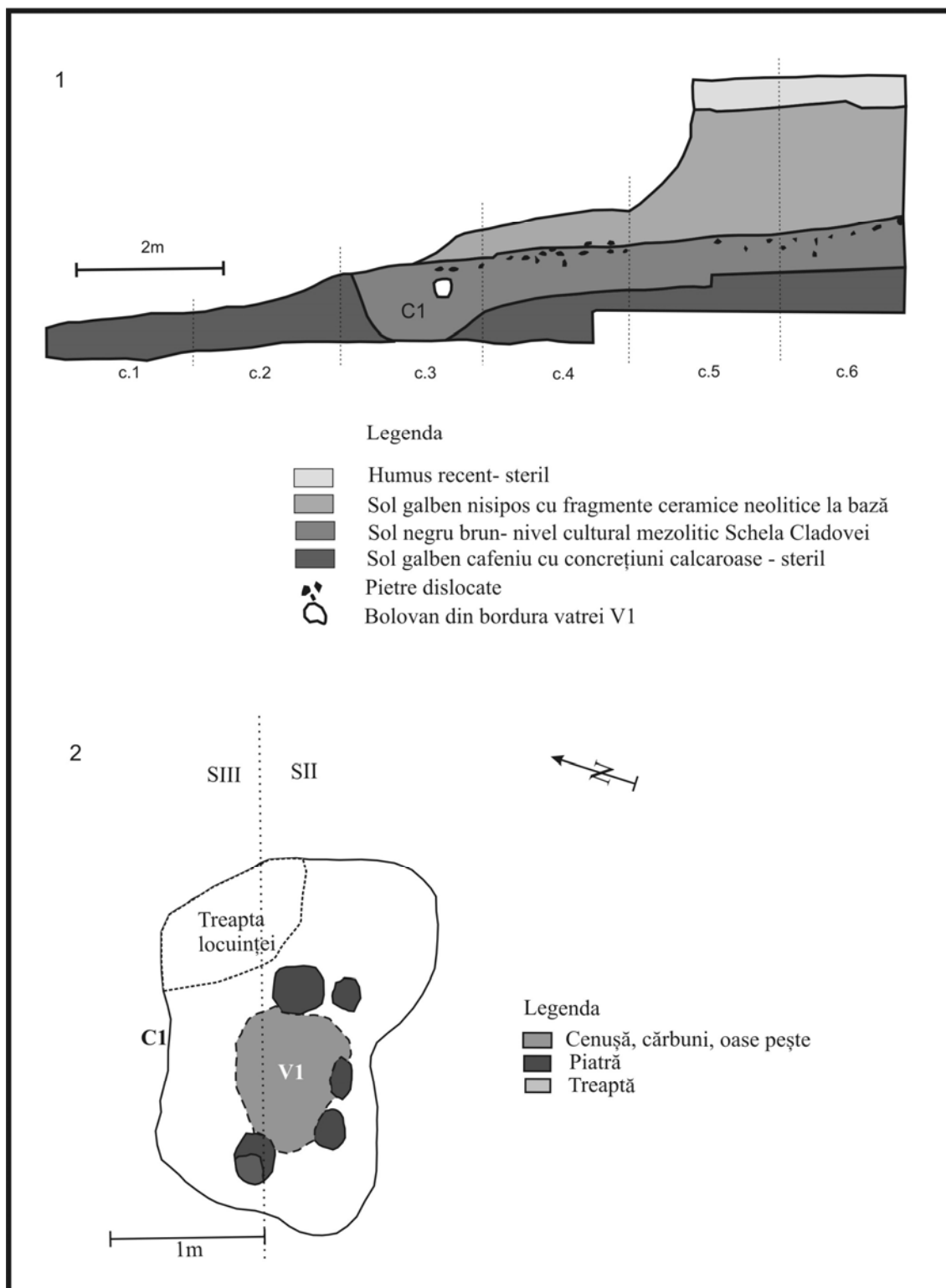

Fig. 3. Alibeg 1971. 1: Profilul de nord-vest al lui SII (adaptat după Boroneanț 2000 și completat după planul original al lui SII/Profil nord); 2: Complexul C1 și vatra V1 din SII/SIII.

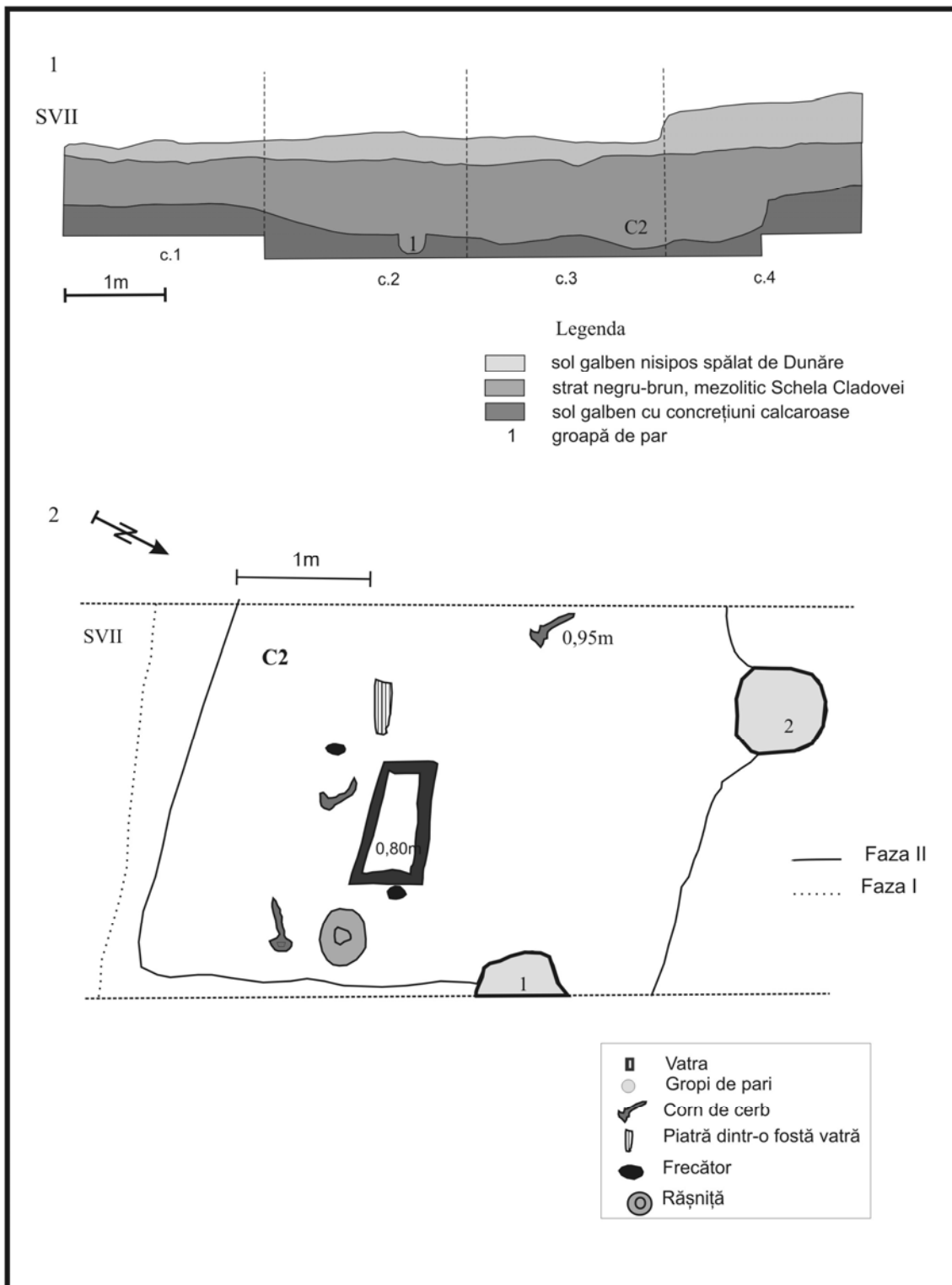

Fig. 4. Alibeg 1971. 1: SVII – Profilul de est al secțiunii SVII și locuința C2 (inedit); 2: SVII – Locuința C2 cu cele două faze de refacere, 0,70–0,80 m (adaptat după Boroneanț 2000 și notele de șantier).

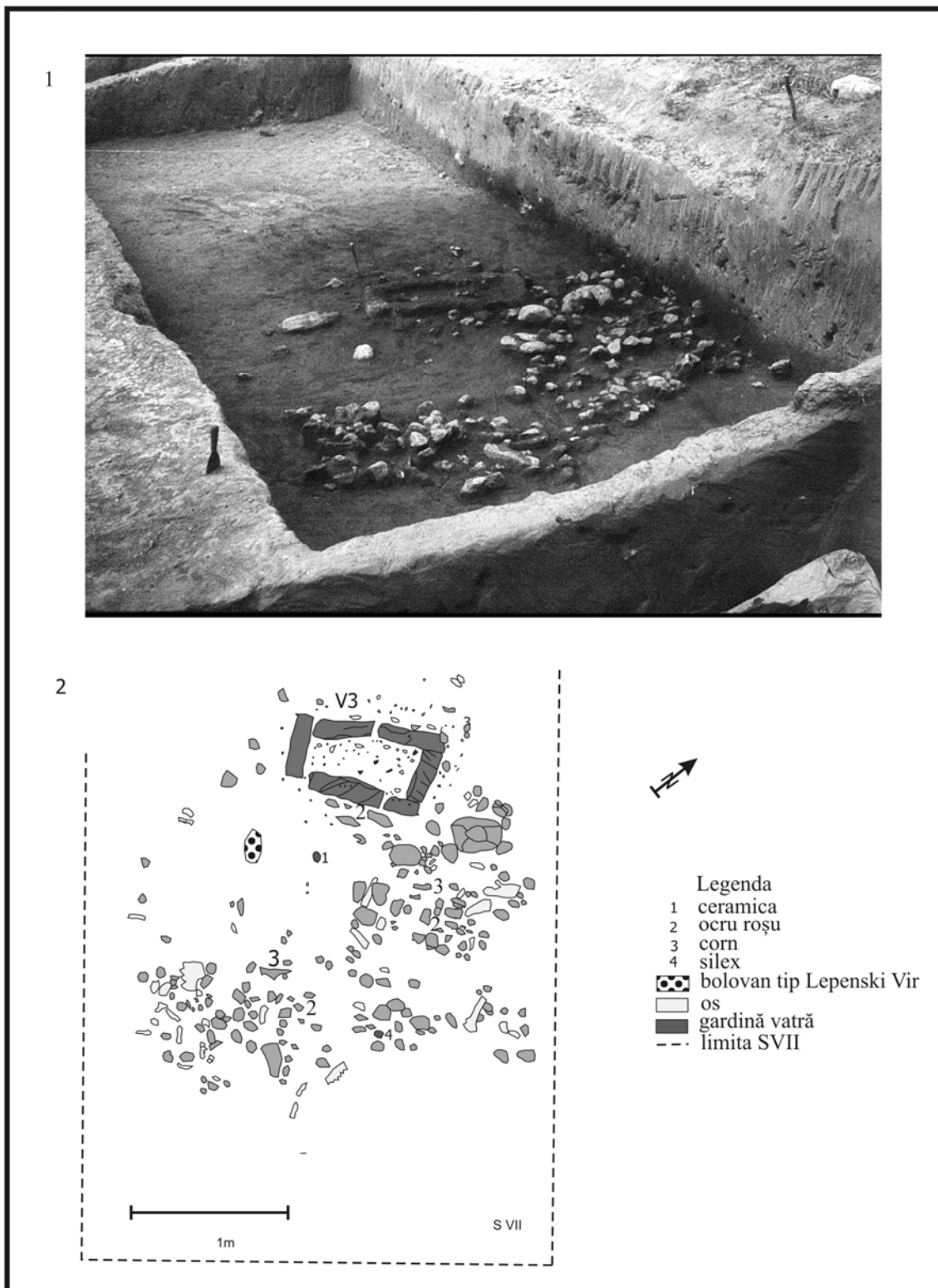

Fig. 5. Alibeg 1971. SVII, Fundul locuinței C2 și vatra V3 la 1 m, 1: foto, 2: plan de șantier (foto V. Boroneanț).

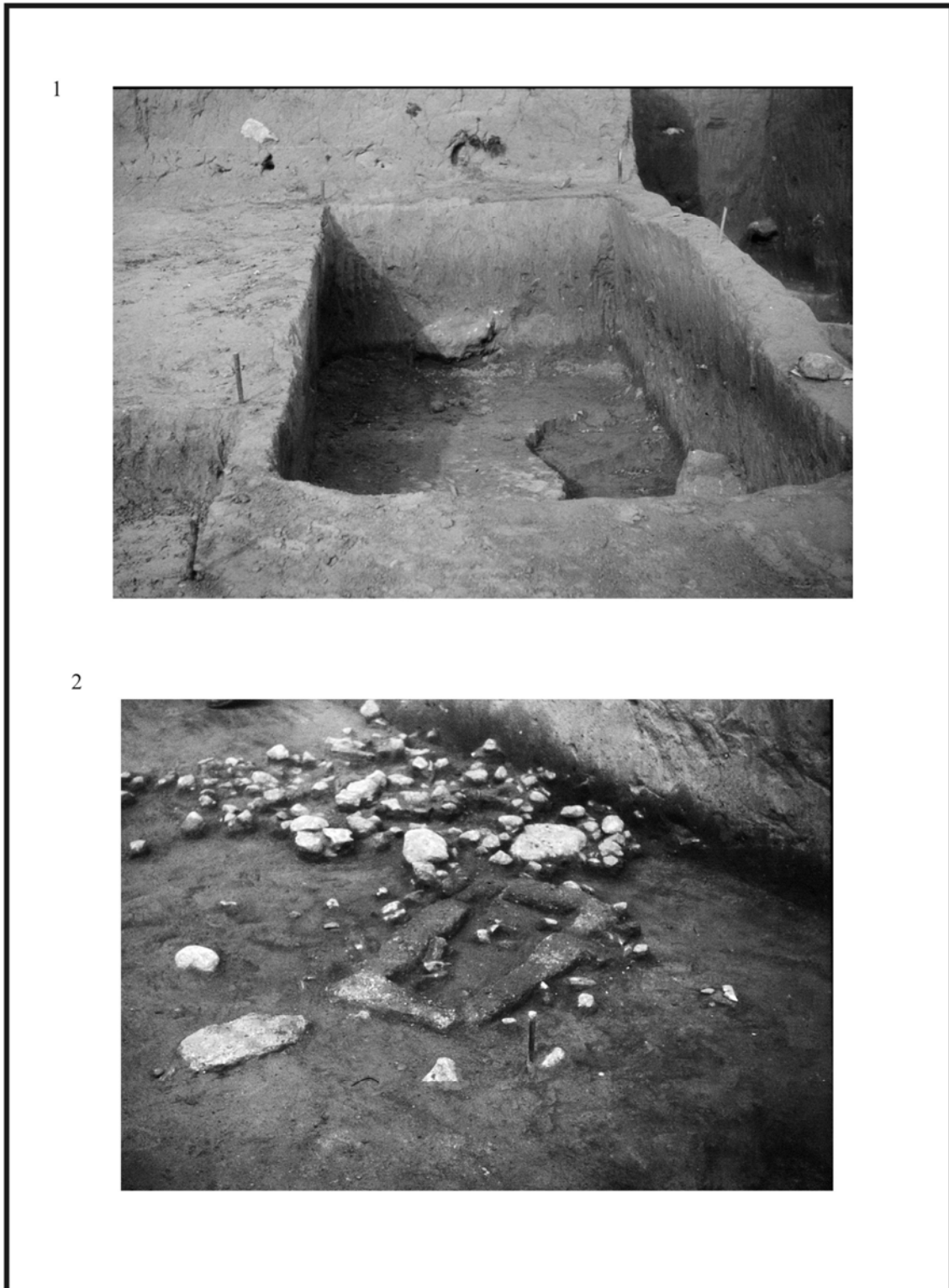

Fig. 6. Alibeg 1971. 1: SIII, fundul locuinței C1 (foto V. Boroneanț, inedit);
2: SVII, fundul locuinței C2 și vatra V3 (foto V. Boroneanț, inedit).

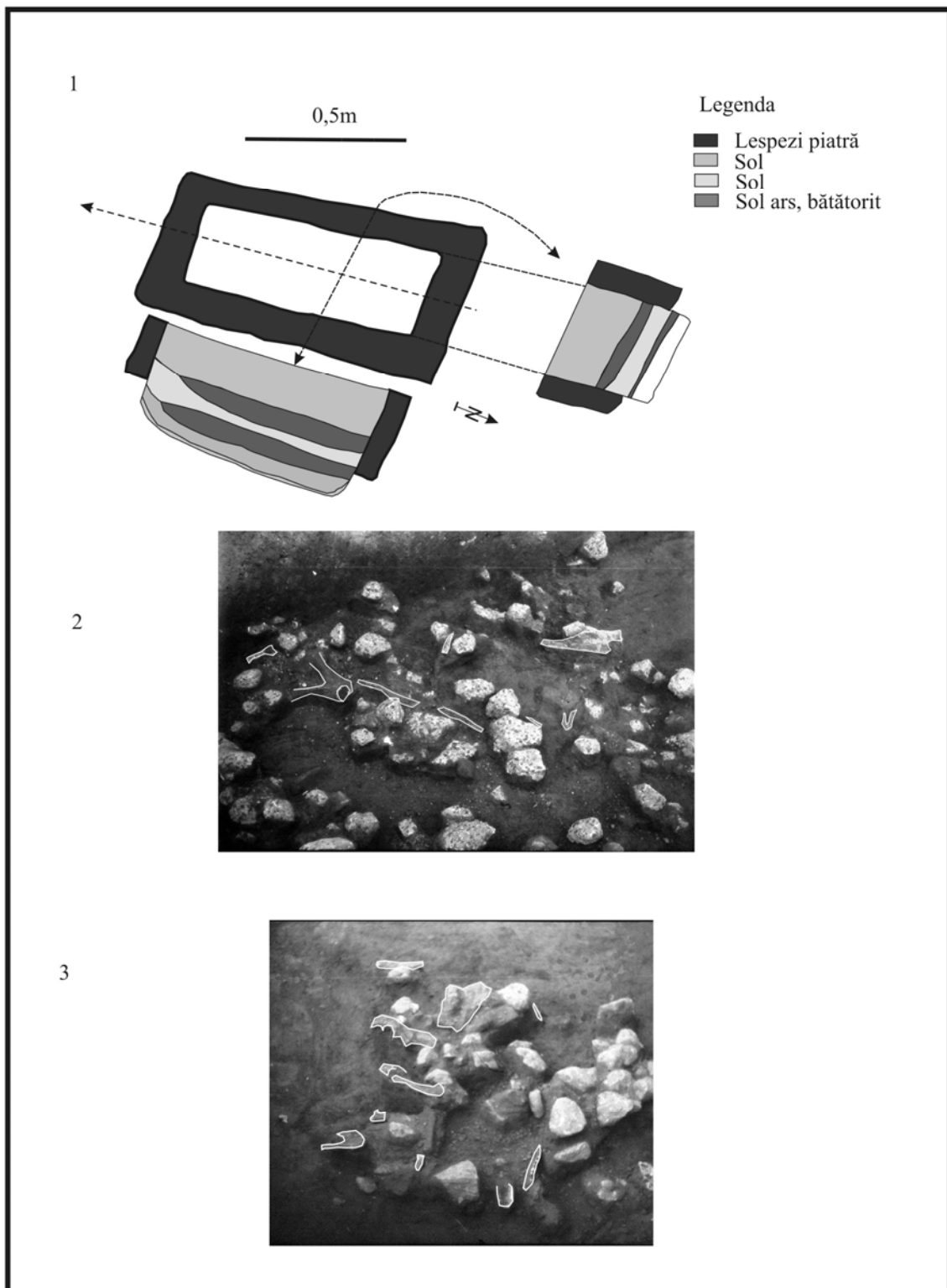

Fig. 7. Alibeg 1971. 1: SVII, Vatra V3 (adaptat după Boroneanț 2000, completat după planul original de șantier); 2–3: Fundul locuinței C2 (detaliu) cu fragmentele de os și corn (inedit, foto V. Boroneanț).

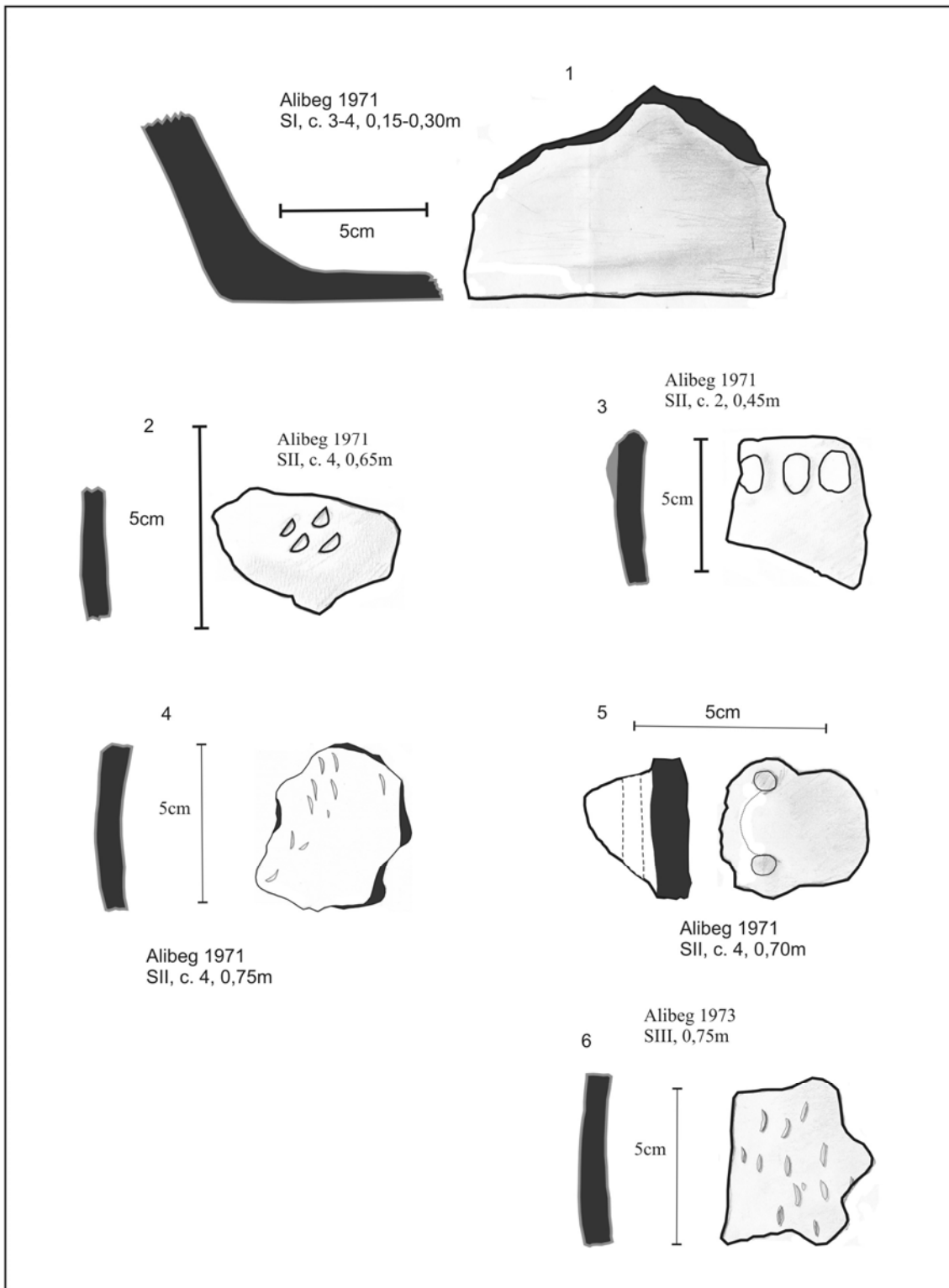
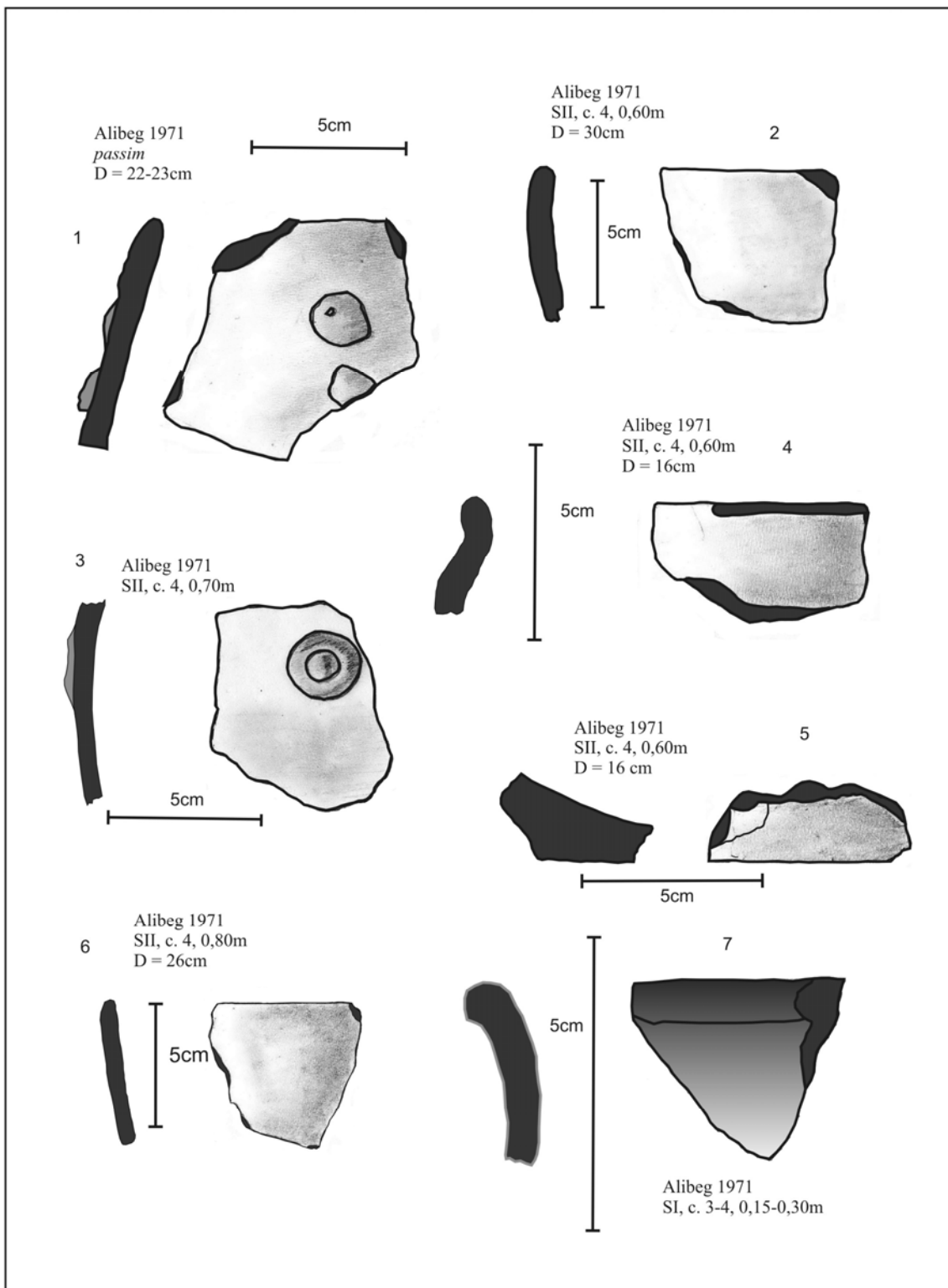

Fig. 8. Alibeg 1971. Ceramică neolitică Starčevo-Criș. 1: SI; 2-5: SII; 6-7: SIII.

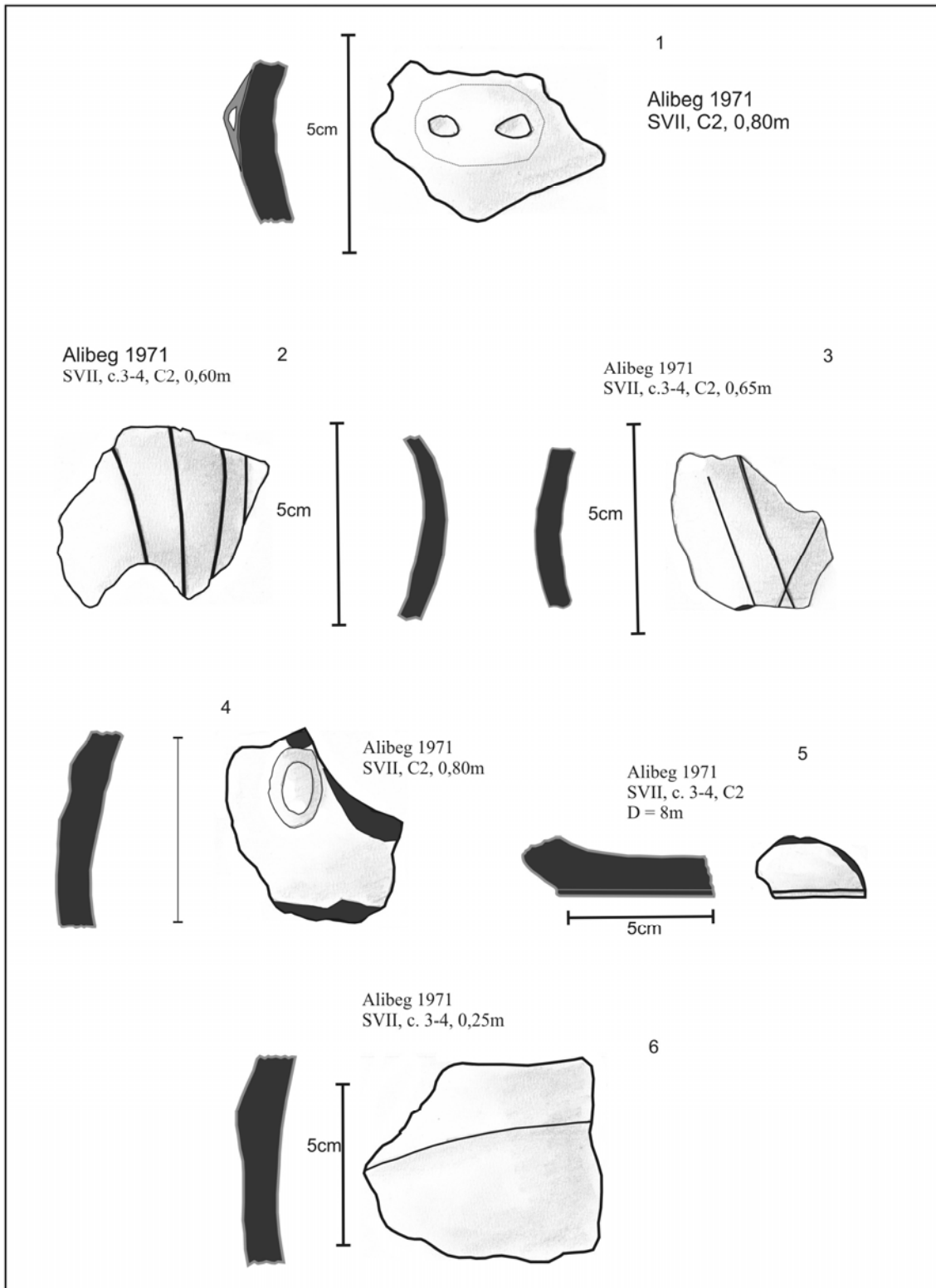

Fig. 10. Alibeg 1971. Ceramică neolitică, SVII, locuința C2.

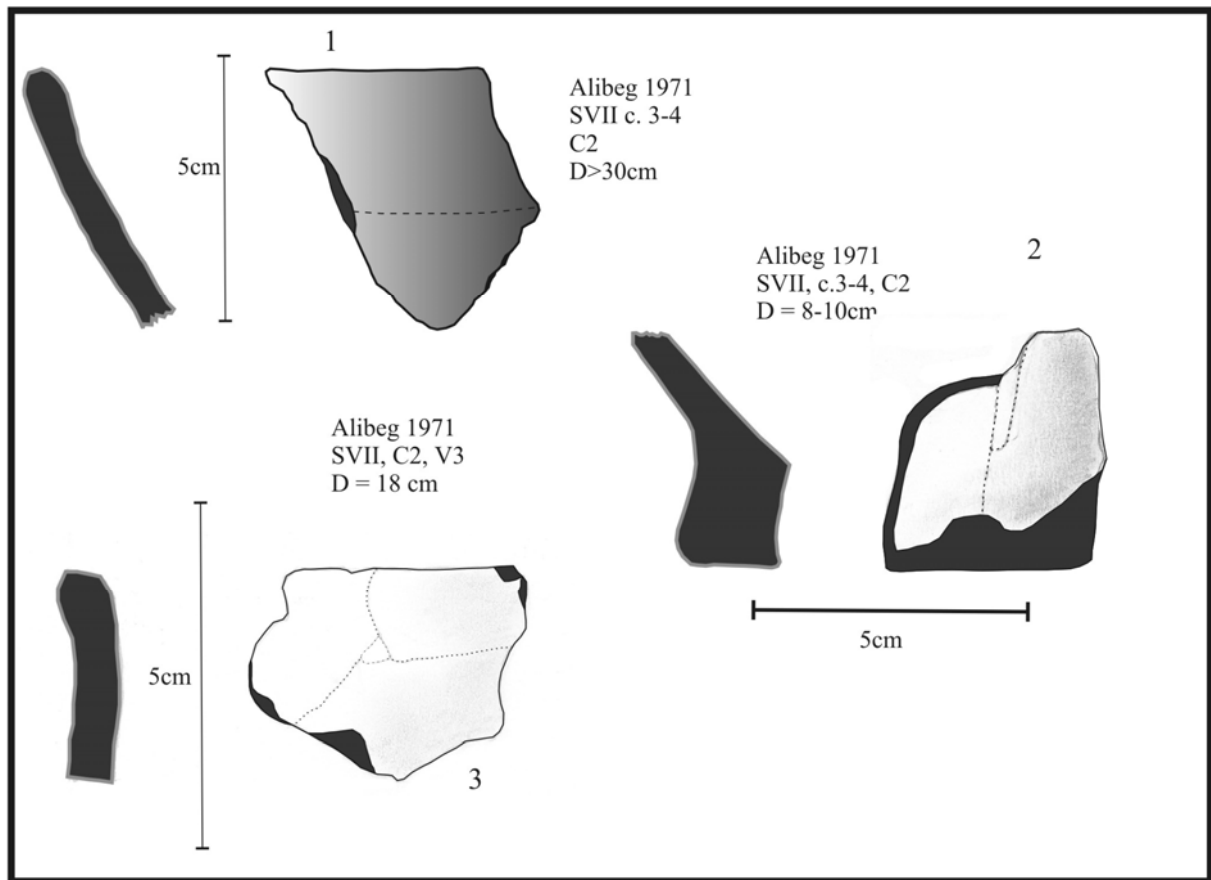

Fig. 11. Alibeg 1971. Ceramică neolitică din locuința C2.